

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“
ФАКУЛТЕТ „СОЦИАЛНИ,
СТОПАНСКИ И КОМПЮТЪРНИ НАУКИ“
КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ“**

ЛИЛАХ ШВАРЦ-ПЕЛЕГ

**ВЛИЯНИЕТО НА НОВИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА СЕМЕЙСТВОТО
ВЪРХУ ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БРАТЯ И СЕСТРИ –
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯТА, РОДИТЕЛСКИТЕ
НАГЛАСИ И УМЕНИЯТА ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА
КОНФЛИКТИ**

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертация за присъждане на
образователно-научна степен „доктор“,
професионално направление 3.2 „Психология“,
докторска програма „Обща психология“**

**Научен ръководител:
проф. д-р Севджихан Еюбова**

**ВАРНА
2026**

**P
A
G
E**

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“
ФАКУЛТЕТ „СОЦИАЛНИ,
СТОПАНСКИ И КОМПЮТЪРНИ НАУКИ“
КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ“**

ЛИЛАХ ШВАРЦ ПЕЛЕГ

**ВЛИЯНИЕТО НА НОВИТЕ ЧЛЕНОВЕ НА СЕМЕЙСТВОТО
ВЪРХУ ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БРАТЯ И СЕСТРИ –
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯТА, РОДИТЕЛСКИТЕ
НАГЛАСИ И УМЕНИЯТА ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА
КОНФЛИКТИ**

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертация за присъждане на
образователно-научна степен „доктор“,
професионално направление 3.2 „Психология“,
докторска програма „Обща психология“**

Научен ръководител:
проф. д-р Севджихан Еюбова

Рецензенти:
доц. д-р Цветан Петков
доц. д-р Иван Стоянов

ВАРНА
2026

P
A
G
E

Дисертацията се състои от увод, четири глави, заключение, библиография и шест приложения, съдържащи изследователски инструменти и въпросници. Общият обем е 195 страници, включва 7 таблици и 9 фигури.

Библиографията съдържа 98 източника на английски език и иврит.

Дисертацията е обсъдена и одобрена от катедрения съвет на катедра „Психология“ към Факултет „Социални, стопански и компютърни науки“ към ВСУ „Черноризец Храбър“ и е насочена за защита пред научно жури.

Авторът на дисертацията е докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Психология“, Факултет „Социални, стопански и компютърни науки“ към Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“.

Защитата на дисертацията ще се проведе на 11 юни 2026 г. от 11,00 ч., в заседателната зала на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ на заседание на научното жури. Материалите за защитата са на разположение на заинтересованите лица в канцеларията на катедра „Психология“ към факултет „Социални, стопански и компютърни науки“ и на сайта на университета www.vfu.bg, раздел „Докторанти“.

I. ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Въведение

Взаимоотношенията между братя и сестри представляват една от най-трайните междуличностни връзки през целия човешки живот. От детството до зрелостта братята и сестрите играят значителна роля в емоционалното развитие, формирането на идентичността и придобиването на междуличностни компетенции. За разлика от много други семейни взаимоотношения, връзките между братя и сестри обикновено се запазват през целия живот и продължават да се развиват в отговор на преходите в развитието и структурните промени в семейството.

Въпреки своето значение, отношенията между братя и сестри исторически са получавали по-малко научно внимание в сравнение с родителско-детските или брачните отношения. Едва през последните десетилетия семейните изследвания започнаха да проучват сложността на отношенията между възрастни братя и сестри и техния принос към психологическото благополучие и функционирането на семейството.

Един от основните преходи, засягащи динамиката между братята и сестрите, настъпва, когато някой от тях сключи брак и нов член на семейството влезе в семейната система чрез брака. Приемането на зет или снаха може да преобразува моделите на комуникация, емоционалните съюзи и очакванията за ролите в подсистемата на братята и сестрите. Тези промени могат да засилят семейната сплотеност или да създадат нови напрежения и конфликти.

В този контекст настоящата дисертация разглежда начините, по които появата на нови членове на семейството влияе върху взаимоотношенията между възрастните братя и сестри. Опирайки се на теоретични перспективи от теорията за семейните системи, теорията за привързаността и концепцията на Боуен за диференциацията на Аз-а, изследването има за цел да задълбочи разбирането за психологическите и релационните механизми, които оформят динамиката между братята и сестрите по време на разширяването на семейството.

2. Актуалност и значимост на изследването

Актуалността на настоящото изследване произтича от нарастващото признание, че взаимоотношенията между братя и сестри представляват централен аспект на функционирането на семейството през целия живот на възрастните. Докато традиционните психологически изследвания са се фокусирали предимно върху вертикалните семейни взаимоотношения, като динамиката между родители и деца, съвременните проучвания подчертават важността на хоризонталните взаимоотношения между братя и сестри.

Възрастните братя и сестри често остават важни източници на емоционална подкрепа, споделена идентичност и дългосрочна социална връзка. Тези взаимоотношения обаче не са статични и могат да се променят значително в отговор на житейски преходи като брак, родителство и реструктуриране на семейните роли.

Интегрирането на съпруга/та на брат или сестра в семейната система представлява особено значим преход. Наличието на зет или снаха може да промени моделите на комуникация, да предефинира границите между семейните подсистеми и да повлияе на възприятията за лоялност и принадлежност в рамките на семейната мрежа. Тези процеси могат също да реактивират по-ранни семейни динамики, свързани с родителското влияние, съперничеството между братя и сестри и моделите за управление на конфликти, формирани в детството.

Значението на това проучване се състои в опита му да разгледа този преход чрез три ключови психологически измерения: диференциация на Аз-а в рамките на семейната система, възприемани родителски нагласи и фаворизиране, както и стратегии за разрешаване на конфликти между братя и сестри. Чрез интегрирането на тези перспективи проучването допринася за по-цялостно разбиране на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри по време на периоди на разширяване на семейството.

Освен теоретичния си принос, изследването има и практически последиствия. Резултатите могат да бъдат полезни за работата на семейни терапевти и консултанти, които се занимават с конфликти между възрастни братя и сестри и по-широки междуличностни напрежения в разширените семейства.

3. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са взаимоотношенията между възрастни братя и сестри в контекста на семейната система.

Предмет на изследването е влиянието на появата на нови членове на семейството – по-специално братя и сестри по сватовство – върху качеството и динамиката на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри.

Проучването се фокусира по-специално върху ролята на три фактора, които могат да оформят тази динамика: родителските нагласи и възприеманото родителско фаворизиране, диференциацията на Аз-а в рамките на семейната система и уменията за разрешаване на конфликти между братята и сестрите.

4. Изследователски проблем

Изследователският проблем, разгледан в тази дисертация, се отнася до ограниченото емпирично разбиране за това как се променят взаимоотношенията между възрастни братя и сестри, когато някой от тях се ожени и нов член на семейството се интегрира в семейната система.

Въпреки че отношенията между братя и сестри обикновено са дългосрочни и емоционално значими, появата на член на семейството чрез брак може да създаде нова динамика в отношенията, която да повлияе на емоционалната близост, моделите на общуване и управлението на конфликтите между братята и сестрите. Такива промени могат да включват пренасочване на лоялността, преразглеждане на семейните роли и промени в междуличностните граници.

От научна гледна точка този въпрос отразява празнина в литературата по семейна психология по отношение на въздействието на разширяването на семейството върху отношенията между възрастни братя и сестри. От практическа гледна точка нерешените напрежения по време на този преход могат да допринесат за дългосрочно напрежение в отношенията в рамките на семейството. Настоящото проучване следователно се стреми да изследва как появата на зет или снаха влияе върху качеството на взаимоотношенията между възрастните братя и сестри и кои психологически и семейни фактори оформят този процес.

5. Аргумент на автора

Дисертацията се основава на предположението, че появата на нов член на семейството чрез брак представлява значителен преход в семейния жизнен цикъл, който може да преобразува съществуващите отношения между братята и сестрите.

Централната теза на изследването е, че въздействието на този преход не е еднородно, а зависи от няколко психологически и взаимоотношения фактора в рамките на семейната система. По-конкретно се приема, че нивата на диференциация на Аз-а, моделите на родителско отношение и фаворизиране, както и уменията за разрешаване на конфликти у братята и сестрите оказват влияние върху начина, по който те се адаптират към интегрирането на нов член в семейството.

Тези фактори могат да улеснят конструктивното приспособяване и стабилността на взаимоотношенията или да допринесат за повишено напрежение и съперничество в рамките на подсистемата на братята и сестрите.

6. Цел, изследователски въпроси и хипотези

Основната цел на дисертацията е да се проучи влиянието на появата на нови членове на семейството чрез брак върху качеството и динамиката на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри.

За да постигне тази цел, изследването разглежда следните изследователски въпроси:

- Как присъединяването на зет или снаха влияе върху възприеманото качество на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри?
- Каква роля играят родителските нагласи и възприеманото родителско фаворизиране във формирането на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри по време на разширяването на семейството?
- Как нивата на диференциация на Аз-а са свързани с моделите на взаимодействие и емоционална близост между братята и сестрите?
- Как уменията за разрешаване на конфликти влияят върху стабилността и функционирането на отношенията между братя и сестри след интегрирането на нов член в семейството?

Въз основа на тези въпроси, проучването формулира няколко хипотези относно връзките между качеството на отношенията между братя и сестри, диференциацията на Аз-а, родителското пристрастие и стратегиите за разрешаване на конфликти.

7. Изследователска методология

Проучването използва изследователски дизайн със смесени методи, комбиниращ количествени и качествени подходи, с цел да се получи цялостно разбиране на изследваното явление.

Количественият компонент се основава на данни от анкети, събрани от възрастни участници, които имат поне един брат или сестра. Изследователските инструменти включват стандартизирани въпросници, измерващи качеството на взаимоотношенията между братя и сестри, диференциацията на Аз-а, уменията за разрешаване на конфликти и възприеманото родителско фаворизиране, заедно с демографски променливи.

Качественият компонент се състои от полуструктурирани задълбочени интервюта с избрани участници. Тези интервюта проучват субективните преживявания и възприятия на участниците относно промените в отношенията между братя и сестри след влизането на зет или снаха в семейната система.

Интегрирането на количествени и качествени данни позволява както статистически анализ на взаимоотношенията между променливите, така и по-задълбочено проучване на личните преживявания и семейната динамика, като по този начин се повишава валидността и интерпретативната дълбочина на резултатите от изследването.

8. Ограничения на изследването

При интерпретирането на резултатите от проучването трябва да се имат предвид няколко ограничения.

Първо, извадката на изследването се състои предимно от участници от конкретен културен и социален контекст, което може да ограничи общата приложимост на резултатите.

Второ, проучването се основава до голяма степен на самооценени данни, които могат да бъдат повлияни от субективни възприятия, изкривявания на паметта или ефекти на социална желателност.

Трето, пресечният характер на изследователския дизайн ограничава възможността за изследване на дългосрочните промени в развитието на отношенията между братя и сестри във времето.

Въпреки тези ограничения, проучването допринася за разбирането на един недостатъчно изследван аспект на семейната психология и предоставя ценни прозрения за динамиката на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри по време на периоди на семейна промяна.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията е структурирана в увод, четири глави, заключения, библиография и приложения.

Въведението представя изследователския проблем, актуалността и значимостта на изследването, обекта и предмета на изследването, изследователските въпроси и хипотези, както и методологическата рамка на изследването.

В първа глава се прави преглед на литературата и теоретичната рамка, свързани с влиянието на новите членове на семейството върху взаимоотношенията между възрастни братя и сестри, и се представят научното и практическото значение, както и новостта и приносът на изследването.

Втора глава разглежда ключовите концепции и теоретични перспективи относно взаимоотношенията между братя и сестри, включително теорията за привързаността, теорията за социалното учене, структурно-семеен подход (Minuchin, 1974) и концепцията на Bowen (1978) за диференциация на Аза.

В трета глава се описва методологията на изследването, включително дизайнът на изследването, инструментите, използвани в него, процедурите за събиране на данни и етичните съображения, както и характеристиките на извадката.

Четвърта глава представя емпиричните резултати от изследването, включително както количествени, така и качествени резултати, последвани от обсъждане на резултатите във връзка със съществуващата литература.

Дисертацията завършва с обобщение на основните резултати, теоретични импликации и препоръки за бъдещи изследвания.

Структурата на дисертацията е както следва:

ВЪВЕДЕНИЕ

ГЛАВА 1. Преглед на литературата и теоретична рамка: Въздействието на новите членове на семейството върху взаимоотношенията между възрастни братя и сестри

1.1 Личен и професионален контекст на изследването

1.2 Научно и практическо значение

1.3 Принос на изследването

1.4 Новост и оригиналност на изследването

1.5 Цели и задачи

1.6 Изследователски въпроси

ГЛАВА 2. Ключови понятия и теоретични перспективи за отношенията между братя и сестри

2.1 Взаимоотношенията между братя и сестри: дефиниции, характеристики и измерения

2.1.1 Качество на взаимоотношенията между братя и сестри

2.1.2 Топлота и близост

2.1.3 Съперничество и конкурентна динамика

2.1.4 Конфликти и стратегии за разрешаването им

2.2 Теоретични перспективи, свързани с отношенията между братя и сестри в контекста на разширяването на семейството

2.2.1 Теория на привързаността

2.2.2 Теория за социалното учене

2.2.3 Структурно-семеен подход

2.3 Родителски подходи и тяхното влияние върху взаимоотношенията между братя и сестри

2.3.1 Контрол срещу автономност; Приемане срещу отхвърляне

2.3.2 Родителска диференциация, фаворизиране и междупоколенческо предаване

2.3.3 Родителство, междупоколенческо предаване и диференциация на Аз-а в теорията на Боуен

2.4 Диференциация на Аз-а – концепция, теория и приложение към динамиката между братя и сестри

2.4.1 Диференциация: дефиниция

2.4.2 Теорията на Боуен

2.4.3 Диференциация на Аз-а и двойковите взаимоотношения

2.4.4 Въздействие на диференциацията върху отношенията между братя и сестри в контекста на двойката

ГЛАВА 3. Методология за изследване на влиянието на новите членове на семейството върху взаимоотношенията между възрастни братя и сестри

3.1 Дизайн на изследването и концептуален подход

3.2 Избор и обосновка на изследователските инструменти

3.3 Процедури за събиране на данни и етични съображения

3.4 Описание на извадката и характеристиките на участниците

ГЛАВА 4. Резултати и обсъждане: Взаимоотношенията между възрастни братя и сестри в контекста на разширяването на семейството

4.1 Количествени резултати – качество на взаимоотношенията между братя и сестри, диференциация и умения за разрешаване на конфликти

4.2 Качествени резултати

4.3 Обсъждане на резултатите в контекста на съществуващата литература

4.4 Обобщение на основните заключения

БИБЛИОГРАФИЯ

ПРИЛОЖЕНИЯ

III. РЕЗЮМЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Въведение

Взаимоотношенията между братя и сестри представляват една от най-трайните междуличностни връзки в човешкия живот. За разлика от много други социални взаимоотношения, връзките между братя и сестри обикновено се установяват в ранното детство и могат да продължат през целия живот. Тези взаимоотношения се развиват в обща семейна среда, характеризираща се с общи преживявания, емоционални обмени и модели на взаимодействие, които оформят личностното и междуличностното развитие на всеки член на семейството.

През детството и юношеството братята и сестрите често играят централна роля в процесите на социализация. Те предоставят възможности за емоционално учене, сътрудничество, съперничество, преговори и разрешаване на конфликти. Чрез ежедневното взаимодействие братята и сестрите влияят върху моделите на поведение, емоционалните реакции и възприятията за семейните отношения един на друг. В резултат на това отношенията между братята и сестрите често служат като важен контекст за развитието на междуличностни компетенции, които по-късно влияят върху приятелствата, романтичните партньорства и другите възрастни взаимоотношения.

Въпреки своето значение, отношенията между братя и сестри исторически са получавали по-малко научно внимание в сравнение с другите семейни отношения, особено в контекста на зрелостта. Голяма част от съществуващите изследвания са фокусирани върху ранните етапи на развитие, като разглеждат съперничеството между братя и сестри, родителското посредничество при конфликти между братя и сестри и ефектите от реда на раждане през детството. Много по-малко изследвания са проучвали как се развиват отношенията между братя и сестри през зрелостта или как те реагират на големи семейни промени.

Възрастността въвежда разнообразни събития в живота, които могат значително да повлияят на семейната динамика. Индивидите напускат родителския дом, установяват независима идентичност, преследват кариера и сключват интимни партньорства. Тези промени променят семейните роли и създават нови структури на взаимоотношенията в рамките на семейната система. Вследствие на това отношенията между братя и сестри могат да се променят

както по форма, така и по функция, докато индивидите се приспособяват към новите отговорности и приоритети.

Една особено важна промяна в семейния жизнен цикъл настъпва, когато брат или сестра сключи дългосрочно романтично партньорство и въведе съпруг/а в семейната система. Присъединяването на зет или снаха представлява интегрирането на нов индивид в вече установена мрежа от взаимоотношения . Този процес може да промени моделите на комуникация, емоционалната близост и лоялността сред членовете на семейството.

В някои семейства интегрирането на нов член на семейството може да укрепи семейната сплотеност, като насърчи нови връзки и споделени преживявания. В други семейства обаче преходът може да създаде напрежение или емоционална дистанция, тъй като братята и сестрите преосмислят ролите си и се приспособяват към променящата се семейна динамика. Наличието на нов съпруг може да повлияе на начина, по който братята и сестрите взаимодействат помежду си, как разпределят времето и емоционалната си енергия и как интерпретират мястото си в семейната структура.

Разбирането на тази динамика изисква подход, който отчита както индивидуалните психологически характеристики, така и по-широките процеси в семейната система. Настоящата дисертация разглежда взаимоотношенията между възрастни братя и сестри в рамките на теорията за семейните системи (Minuchin, 1974) и свързани психологически перспективи. По-конкретно, изследването се фокусира върху три централни фактора, които могат да повлияят на взаимоотношенията между братята и сестрите по време на семейни преходи: диференциация на Аз-а, възприемано родителско фаворизиране и стратегии за разрешаване на конфликти.

Диференциацията на Аз-а се отнася до способността на индивида да поддържа емоционална автономия, докато остава свързан с важни за него хора. Индивидите с по-високи нива на диференциация обикновено са по-способни да регулират емоционалните си реакции и да поддържат стабилни взаимоотношения дори в условия на стрес или промяна. В контекста на взаимоотношенията между братя и сестри диференциацията може да повлияе на това как индивидите

реагират на появата на нов член на семейството и как се справят с емоционалните промени, свързани с този преход.

Друг важен фактор, разгледан в проучването, е възприеманото родителско пристрастие. Изследванията сочат, че възприятията на братята и сестрите за неравностойно родителско отношение могат да имат дълготрайни ефекти върху техните взаимоотношения. Чувството, че едно от децата е било предпочитано от родителите, може да създаде напрежение, което да продължи и в зряла възраст и да се появи отново по време на значими семейни промени, като например сключването на брак.

Стратегиите за разрешаване на конфликти също играят централна роля в оформянето на качеството на отношенията между братята и сестрите. Конструктивната комуникация и ефективното управление на конфликтите могат да позволят на братята и сестрите да се справят по-успешно със семейните преходи, докато избягващите или агресивните стилове на конфликти могат да изострят напрежението и да допринесат за влошаване на отношенията.

Настоящото изследване интегрира тези теоретични перспективи, за да проучи как се развиват взаимоотношенията между братята и сестрите, когато нови членове на семейството влязат в семейната система. Чрез комбиниране на количествени и качествени изследователски методи, проучването се стреми да предостави цялостно разбиране на процесите, чрез които взаимоотношенията между възрастните братя и сестри се адаптират към разширяването на семейството.

Следващите раздели обобщават основните компоненти на дисертацията. Всяка глава е представена с обзор на съдържанието ѝ и основните заключения, изведени от изследването. Това резюме има за цел да предостави кратък, но изчерпателен обзор на теоретичните основи, методологичния дизайн, емпиричните резултати и заключенията на дисертацията.

ОБОБЩЕНИЕ НА ГЛАВА 1

Преглед на литературата и теоретична рамка: Въздействието на новите членове на семейството върху взаимоотношенията между възрастните братя и сестри

- 1.1 Личен и професионален контекст на изследването
- 1.2 Научно и практическо значение
- 1.3 Принос на изследването
- 1.4 Новост и оригиналност на изследването
- 1.5 Цели и задачи
- 1.6 Изследователски въпроси

Първата глава представя концептуалния и теоретичен контекст на изследването и го поставя в по-широк контекст на семейната психология и изследванията на отношенията между братя и сестри. Главата въвежда основните теми, които направляват дисертацията, и очертава теоретичната рамка, чрез която се разглеждат отношенията между възрастни братя и сестри.

Взаимоотношенията между братя и сестри представляват една от най-трайните междуличностни връзки в човешкия живот. За разлика от приятелствата или романтичните връзки, братята и сестрите споделят уникална история на развитие, оформена от обща семейна среда. Тези взаимоотношения възникват в ранното детство и често продължават през целия живот. През детството и юношеството братята и сестрите участват в широк спектър от взаимодействия, които включват емоционална подкрепа, сътрудничество, съперничество, преговори и конфликти. Чрез тези взаимодействия братята и сестрите допринасят значително за социалното и емоционалното развитие един на друг.

Въпреки значението на отношенията между братя и сестри, голяма част от психологичната литература традиционно се е фокусирала върху отношенията между родители и деца или върху романтичните партньорства. В резултат на това отношенията между братя и сестри – особено тези, които се развиват в зряла възраст – са били обект на сравнително ограничено научно внимание. През последните години обаче изследователите все по-често признават, че отношенията между братя и сестри в зряла възраст играят важна роля за емоционалното благополучие, социалната подкрепа и продължителността на семейните връзки през поколенията.

Взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст се различават по няколко важни начина от тези, наблюдавани през детството. Когато хората преминават в зряла възраст, те често създават независими домакинства, развиват

кариери и сключват интимни партньорства. Тези житейски преходи преобразуват семейните роли и влияят върху моделите на взаимодействие между братята и сестрите. Емоционалната близост и честотата на общуването между братята и сестрите могат да се променят, тъй като те поемат нови отговорности и ангажименти.

Един от най-значимите преходи, засягащи отношенията между братя и сестри, настъпва, когато някой от тях сключи дългосрочно романтично партньорство и въведе съпруг в семейната система. Появата на зет или снаха представлява интегрирането на нов индивид в вече установена мрежа от семейни отношения. Този преход може да промени съществуващите модели на комуникация, лоялност и емоционална близост между братята и сестрите.

В някои случаи въвеждането на нов член на семейството може да укрепи отношенията между братята и сестрите, като насърчи по-голяма семейна сплотеност и споделени социални взаимодействия. Например, съпрузите могат да насърчават семейни събирания или да улесняват комуникацията между братята и сестрите. В други ситуации обаче присъствието на нов партньор може да доведе до напрежение или емоционална дистанция, докато братята и сестрите се приспособяват към новите семейни роли и преосмислят мястото си в семейната структура.

Разбирането на тези процеси изисква изследване както на индивидуалните психологически характеристики, така и на по-широката семейна динамика. Затова в тази глава изследването се поставя в рамката на теорията за семейните системи, която разглежда семейството като взаимосвързана система, в която промените, засягащи един член, оказват влияние върху цялата мрежа от взаимоотношения. От тази гледна точка бракът на един от братята и сестрите може да се разглежда като системно събитие, което може да преобразува динамиката на взаимоотношенията между всички членове на семейството.

Главата допълнително подчертава научното и практическото значение на изучаването на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри. Братята и сестрите често остават важни източници на емоционална подкрепа, дружба и споделена идентичност през целия живот. В същото време взаимоотношенията между братята и сестрите могат да включват и нерешени напрежения или модели,

установени през детството. Проучването на това как тези взаимоотношения се развиват по време на големи семейни промени допринася за по-дълбоко разбиране на функционирането на семейството и междуличностното развитие.

Друг важен компонент на главата се отнася до оригиналността и приноса на изследването. Изследването предлага интегративна концептуална рамка, която съчетава няколко теоретични перспективи, за да анализира взаимоотношенията между братя и сестри по време на периоди на разширяване на семейството. По-конкретно, изследването се опира на теорията на Боуен за диференциацията на Аз-а, изследвания върху родителското фаворизиране и проучвания на процесите на разрешаване на конфликти в рамките на семейните взаимоотношения.

Диференциацията на Аз-а се отнася до способността на индивида да поддържа емоционална автономия, докато остава свързан със значими за него хора. Индивидите с по-високи нива на диференциация обикновено са по-способни да регулират емоционалните си реакции и да управляват междуличностните напрежения. В контекста на отношенията между братя и сестри диференциацията може да повлияе на това как индивидите реагират на промени в семейната структура, включително появата на нов съпруг в семейството.

Главата също така подчертава ролята на възприеманото родителско фаворизиране при формирането на динамиката между братята и сестрите. Изследванията сочат, че възприятията за неравностойно родителско отношение могат да имат дълготрайни ефекти върху отношенията между братята и сестрите. Чувствата, че едно от децата е било предпочитано от родителите, могат да допринесат за съперничество, ревност или неразрешени напрежения, които продължават и в зряла възраст.

Освен това, в главата се разглежда ролята на стратегиите за разрешаване на конфликти в поддържането или подкопаването на отношенията между братя и сестри. Конструктивната комуникация и сътрудничеството при решаването на проблеми могат да помогнат на братята и сестрите да се адаптират по-успешно към семейните промени, докато избягващите или конфронтационните стилове на конфликт могат да засилят напрежението и да доведат до влошаване на качеството на взаимоотношенията.

Въз основа на тези теоретични съображения, в главата се представят основните цели на изследването. Централната цел на дисертацията е да се проучи как появата на нов член на семейството чрез брак влияе върху взаимоотношенията между братята и сестрите като възрастни. Изследването също така се стреми да идентифицира психологическите и взаимоотношенията фактори, които могат да определят начина, по който братята и сестрите се адаптират към тази промяна.

За да постигне тази цел, изследването разглежда няколко изследователски въпроса. Тези въпроси проучват начините, по които взаимоотношенията между братята и сестрите се променят след появата на нов член на семейството, ролята на диференциацията на Аз-а в умереното въздействие върху тези промени, както и влиянието на възприеманото родителско фаворизиране и стратегиите за разрешаване на конфликти върху резултатите от взаимоотношенията между братята и сестрите.

Чрез разработването на тази теоретична рамка, главата установява концептуалната основа за емпиричното изследване, представено в следващите глави на дисертацията.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ГЛАВА 1

Прегледът на литературата показва, че взаимоотношенията между възрастни братя и сестри се формират от сложно взаимодействие между преживявания, свързани с развитието, семейната динамика и индивидуалните психологически характеристики. Въпреки че взаимоотношенията между братя и сестри остават значими през целия живот, те са чувствителни към големи житейски преходи като брака и разширяването на семейната система.

Анализът на предишни изследвания подчертава, че интегрирането на нови членове на семейството може да повлияе на моделите на комуникация, емоционалната близост и взаимодействието между братята и сестрите. Въпреки това ролята на зетя и снахата в оформянето на тази динамика е получила сравнително ограничено внимание в емпиричните изследвания.

Теоретичните перспективи, представени в тази глава, подчертават важността на изследването на взаимоотношенията между братя и сестри в по-широкия контекст на семейните системи и индивидуалните психологически

процеси. Тази концептуална рамка предоставя основата за емпиричното изследване, проведено в следващите глави на дисертацията.

ОБОБЩЕНИЕ НА ГЛАВА 2

Ключови концепции и теоретични перспективи за отношенията между братя и сестри

2.1 Взаимоотношения между братя и сестри: дефиниции, характеристики и измерения

2.2 Теоретични перспективи, свързани с отношенията между братя и сестри в контекста на разширяването на семейството

2.3 Родителски подходи и тяхното влияние върху взаимоотношенията между братя и сестри

2.4 Диференциация на Аз-концепцията – теория и приложение към динамиката между братя и сестри

Втората глава представя основните концептуални основи и теоретични перспективи, необходими за разбирането на взаимоотношенията между братя и сестри в по-широкия контекст на семейните системи. Въпреки че взаимоотношенията между братя и сестри са сред най-трайните междуличностни връзки, които човек изпитва, тяхната сложност изисква многоизмерна теоретична рамка, която интегрира психологически, развитийни и семейно-системни перспективи.

Главата започва с дефиниране на отношенията между братя и сестри и разглеждане на техните основни характеристики и измерения. Отношенията между братя и сестри са уникални, тъй като съчетават елементи на близост, споделен опит и дългосрочна непрекъснатост. За разлика от приятелствата или романтичните връзки, връзките между братя и сестри обикновено не се избират, а възникват от семейната структура и споделената среда на развитие. В резултат на това тези отношения често включват смесица от емоционална близост, сътрудничество, съперничество, конкуренция и конфликти.

През детството и юношеството братята и сестрите взаимодействат в обща среда, която предоставя възможности за усвояване на социални роли, преодоляване на динамиката на властта и развитие на междуличностни компетенции. Тези взаимодействия допринасят значително за развитието на

комуникативни умения, емоционална регулация и способности за управление на конфликти. С течение на времето моделите, установени през детството, могат да продължат да влияят върху взаимоотношенията между братята и сестрите в зряла възраст.

Затова в тази глава се разглеждат няколко основни измерения, които характеризират отношенията между братя и сестри. Те включват топлина и емоционална близост, модели на съперничество и конкуренция, както и стратегии за управление на междуличностни конфликти. Емоционалната близост често се развива чрез споделени преживявания, взаимна подкрепа и чувство за принадлежност към семейството. В същото време съперничеството и конкуренцията могат да възникнат, когато братята и сестрите търсят родителско внимание, признание и утвърждаване.

Конфликтът представлява друго често срещано измерение на отношенията между братя и сестри. Макар конфликтите между братя и сестри да създават напрежение, те могат също да служат като възможности за развиване на умения за преговори и научаване на конструктивни начини за разрешаване на разногласия. Начините, по които братята и сестрите управляват конфликтите, могат следователно да имат дългосрочни последици за стабилността и качеството на техните взаимоотношения.

В допълнение към описанието на тези аспекти на взаимоотношенията, в главата се разглеждат няколко теоретични перспективи, които предоставят концептуална рамка за разбиране на взаимоотношенията между братя и сестри в контекста на разширяването на семейството. Една от основните перспективи, които се обсъждат, е теорията за привързаността. Според тази теория ранните емоционални връзки между децата и техните грижещи се лица оказват влияние върху развитието на по-късните междуличностни взаимоотношения. Моделите на сигурна привързаност могат да насърчават доверието, емпатията и емоционалната близост между братята и сестрите, докато моделите на несигурна привързаност могат да допринесат за съперничество, ревност или емоционална дистанция.

Друга значима теоретична перспектива е теорията за социалното учене. Този подход подчертава ролята на наблюдението и подражанието при

формирането на поведението. В семейния контекст братята и сестрите често наблюдават и имитират поведението, стиловете на общуване и стратегиите за справяне с конфликти един на друг. В резултат на това взаимодействията между братята и сестрите могат да затвърдят определени модели на взаимоотношения, които се запазват и в зряла възраст.

В главата се разглежда и структурният подход към семейството, който разглежда семейството като система, съставена от взаимозависими подсистеми. От тази перспектива взаимоотношенията между братята и сестрите не могат да се разглеждат изолирано, а трябва да се изследват в рамките на по-широката структура на семейните взаимоотношения. Промените в една част от семейната система – като например сключването на брак – могат следователно да повлияят на динамиката на взаимодействията между братята и сестрите.

Друга важна тема, разгледана в главата, се отнася до родителските подходи и тяхното влияние върху отношенията между братята и сестрите. Родителите играят централна роля в оформянето на емоционалния климат в семейството и в установяването на модели на взаимодействие между братята и сестрите. Родителското поведение, като контрол, приемане, подкрепа или отхвърляне, може значително да повлияе на това как братята и сестрите се възприемат и се отнасят един към друг.

Изследванията показват, че възприеманото родителско фаворизиране може да има особено силно въздействие върху динамиката между братята и сестрите. Когато братята и сестрите смятат, че едно дете получава повече родителско внимание, одобрение или ресурси, могат да възникнат чувства на неравенство. Тези възприятия могат да доведат до съперничество, негодувание или конкуренция, които могат да продължат и в зряла възраст. Дори и най-незначителните разлики в родителското отношение могат да повлияят на интерпретациите на братята и сестрите за справедливостта и принадлежността в семейството.

Главата разглежда и концепцията за междупоколенческото предаване на семейни модели. Стиливете на семейно взаимодействие, емоционалните реакции и очакванията за взаимоотношенията могат да се предават от поколение на поколение, като влияят върху това как братята и сестрите се отнасят един към

друг през целия си живот. Тези модели могат да станат особено видими по време на периоди на семейна промяна, когато установените роли и очаквания се преосмислят.

Централната теоретична рамка, разгледана в главата, е концепцията на Bowen (1978) за диференциация на Аза. Диференциацията на Аза се отнася до способността на индивида да поддържа ясно усещане за лична идентичност, докато остава емоционално свързан с другите. Индивидите с високи нива на диференциация са по-способни да регулират емоционалните реакции, да понасят междуличностното напрежение и да поддържат балансиранни взаимоотношения в рамките на семейната система.

В рамките на братята и сестрите диференциацията може да повлияе на това как хората реагират на промените в семейната структура. Когато брат или сестра склучи романтична връзка и въведе нов съпруг в семейната система, хората с по-високи нива на диференциация могат да се адаптират по-ефективно към прехода. Те обикновено са по-способни да балансират емоционалната близост с личната автономия и да поддържат стабилни взаимоотношения въпреки променящата се семейна динамика.

За разлика от тях, лицата с по-ниски нива на диференциация могат да изпитват по-голяма емоционална реактивност по време на семейни преходи. Те могат да възприемат появата на нов член на семейството като заплаха за съществуващите взаимоотношения или да се борят да предефинират ролите си в рамките на семейната система. Тези реакции могат да доведат до повишено напрежение или конфликти между братята и сестрите.

Чрез интегрирането на тези теоретични перспективи, главата предоставя всеобхватна концептуална рамка за разбиране на отношенията между братя и сестри в зряла възраст. Комбинацията от взаимоотношения, теории за семейната система и индивидуални психологически процеси предлага многоизмерен подход за анализ на това как се развиват отношенията между братя и сестри, когато нови членове влязат в семейната система.

ГЛАВА 2 РЕЗУЛТАТИ

Теоретичният анализ, представен в тази глава, подчертава сложността на отношенията между братя и сестри и множеството фактори, които влияят върху

тяхното развитие и стабилност. Отношенията между братя и сестри се формират от емоционалната близост, моделите на съперничество и конкуренция, както и стратегиите за управление на междуличностните конфликти.

Прегледът на литературата също така показва, че взаимоотношенията между братя и сестри не могат да бъдат разбрани независимо от по-широките семейни процеси. Поведението на родителите, възприятията за справедливост и фаворизиране, както и моделите на комуникация в рамките на семейната система играят значителна роля във формирането на динамиката между братята и сестрите.

Освен това концепцията за диференциация на Аз-а предоставя важна рамка за разбиране на това как индивидите се адаптират към промените в семейната структура. Индивидите с по-високи нива на диференциация изглеждат по-способни да поддържат стабилни взаимоотношения по време на периоди на семейна трансформация.

Тези теоретични прозрения създават концептуалната основа за емпиричното изследване, представено в следващите глави на дисертацията.

ОБОБЩЕНИЕ НА ГЛАВА 3

Методология за изследване на влиянието на новите членове на семейството върху взаимоотношенията между възрастни братя и сестри

3.1 Дизайн на изследването и концептуален подход

3.2 Избор и обосновка на изследователските инструменти

3.3 Процедури за събиране на данни и етични съображения

3.4 Описание на извадката и характеристиките на участниците

Третата глава представя методологичната рамка на изследването и очертава дизайна, инструментите, процедурите и характеристиките на извадката. Методологичната структура на изследването е разработена в съответствие с изследователските цели и теоретичната рамка, представени в предходните глави, с цел да се осигури всеобхватно емпирично проучване на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри в контекста на разширяването на семейството.

Проучването използва изследователски дизайн със смесени методи, който интегрира количествени и качествени методологически подходи. Комбинацията от тези два подхода позволява по-широко и по-нюансирано разбиране на

изследваното явление. Количественият компонент позволява систематично проучване на връзките между ключови психологически променливи, свързани с отношенията между братя и сестри, докато качественият компонент осигурява задълбочено изследване на личните преживявания на участниците и интерпретациите им на промените в семейната динамика.

Концептуалният подход, на който се основава изследването, се базира предимно на теорията за семейните системи, която концептуализира семейството като взаимосвързана система от взаимоотношения. Според тази перспектива поведението и преживяванията на отделните членове на семейството не могат да бъдат разбрани изолирано, а трябва да бъдат разгледани в контекста на цялата семейна структура. Промените, засягащи един член на системата – като сключването на брак и интегрирането на нов член в семейството – могат да повлияят на моделите на взаимодействие, емоционалната близост и ролите в отношенията между останалите членове на семейството.

В тази рамка влизането на съпруга/та на брат или сестра в семейната система се разглежда като значителен преходен етап в развитието, който може да преобразува съществуващите отношения между братята и сестрите. Затова проучването разглежда как такива преходи са свързани с няколко психологически и взаимоотношения променливи, включително диференциация на Аза, възприемано родителско фаворизиране и стратегии за разрешаване на конфликти.

Количественият компонент на изследването се фокусира върху проучването на измерими променливи, свързани с качеството и динамиката на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри. Изследването използва структурирани въпросници, предназначени да оценят качеството на взаимоотношенията между братя и сестри, нивата на диференциация на Аз-а при индивидите, възприятията за родителските нагласи и пристрастност, както и моделите на разрешаване на конфликти.

В количествената част на изследването са използвани следните изследователски инструменти:

1. Demographic Questionnaire
2. Sibling Relationship Questionnaire (SRQ; Furman & Buhrmester, 1985)

3. Parental Favoritism Questionnaire
4. Differentiation of Self Inventory
5. Level of Conflict Intelligence Self-Assessment (Velasco et al., 2019)

В качествената част на изследването е използван semi-structured in-depth interview guide developed for the current study.

В допълнение към количествените въпросници, изследването включва и качествен компонент, насочен към проучване на преживяванията на участниците в отношенията между братя и сестри в контекста на семейните промени. Бяха проведени полуструктурирани качествени интервюта с участниците, за да се получи по-задълбочено разбиране за начините, по които индивидите интерпретират и преживяват промените в отношенията между братя и сестри след влизането на нови членове в семейната система.

Качественият подход позволява на участниците да опишат личните си възприятия, емоционални реакции и преживявания в отношенията със собствени думи. Чрез тези разкази проучването изследва как братята и сестрите възприемат влиянието на брачните отношения върху семейната динамика, как интерпретират промените в емоционалната близост и моделите на комуникация и как се адаптират към новите роли в семейната система.

Процедурите по събиране на данни бяха проведени в съответствие с установените етични насоки за научни изследвания с участието на хора. Участието в проучването беше доброволно и всички участници дадоха информирано съгласие, преди да се включат в изследването. Участниците бяха информирани за целта на проучването и им беше гарантирано, че отговорите им ще останат поверителни и ще бъдат използвани единствено за академични изследователски цели. Анонимността беше запазена през целия процес на събиране и анализ на данните.

Изследваната извадка се състои от възрастни лица, които имат братя и сестри и чиито семейни структури включват присъствието на нови членове на семейството чрез брак или дългосрочни партньорства. Участниците

представяват разнообразен спектър от произход и опит, което позволява изследване на отношенията между братя и сестри в различни семейни контексти.

Участниците попълниха количествени въпросници, които предоставиха измерими данни относно променливите, изследвани в проучването. Освен това избрани участници взеха участие в полуструктурирани качествени интервюта, предназначени да проучат по-задълбочено техните лични преживявания, свързани с отношенията между братя и сестри.

Интегрирането на количествени и качествени данни позволява цялостно проучване на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри и факторите, които ги влияят по време на периоди на семейна промяна. Чрез комбиниране на статистически анализ с качествено проучване, методологичният дизайн на проучването осигурява както емпирична строгост, така и контекстуална дълбочина в разбирането на това как се развиват взаимоотношенията между братя и сестри, когато нови членове влязат в семейната система.

ГЛАВА 3 РЕЗУЛТАТИ

Методологичният дизайн, описан в тази глава, предостави структурирана и надеждна рамка за изследване на изследователските въпроси, разгледани в дисертацията. Подходът с комбинирани методи позволи интегрирането на статистически анализ и качествено проучване, като по този начин предложи допълващи се перспективи за динамиката на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри.

Количественият компонент позволи систематичното изследване на връзките между ключови психологически променливи, свързани с отношенията между братя и сестри, включително диференциация на Аза, възприятия за родителско фаворизиране и стратегии за разрешаване на конфликти. Тези променливи предоставиха измерими индикатори за разбиране на начините, по които индивидите преживяват и управляват промените в отношенията в рамките на семейната система.

Качественият компонент, базиран на полуструктурирани интервюта, предостави по-дълбоко вникване в субективните интерпретации на участниците относно семейната динамика и начините, по които появата на нови членове на семейството влияе върху взаимоотношенията между братята и сестрите.

Разказите на участниците разкриха сложността на емоционалните реакции и приспособяването във взаимоотношенията, които съпътстват семейните промени.

Заедно количественият и качественият подход създадоха всеобхватна емпирична основа за представянето и интерпретацията на резултатите от изследването, обсъдени в следващата глава на дисертацията.

ОБОБЩЕНИЕ НА ГЛАВА 4

Резултати и обсъждане: Взаимоотношенията между възрастни братя и сестри в контекста на разширяването на семейството

4.1 Количествени резултати – качество на отношенията между братя и сестри, диференциация и умения за разрешаване на конфликти

4.2 Качествени резултати

4.3 Обсъждане на резултатите в контекста на съществуващата литература

4.4 Обобщение на основните заключения

Четвъртата глава представя емпиричните резултати от изследването и ги интегрира в по-широката теоретична рамка, обсъдена в предходните глави. Главата съчетава количествен статистически анализ с качествен тематичен анализ, за да предостави цялостно разбиране за взаимоотношенията между възрастни братя и сестри в контекста на разширяването на семейството.

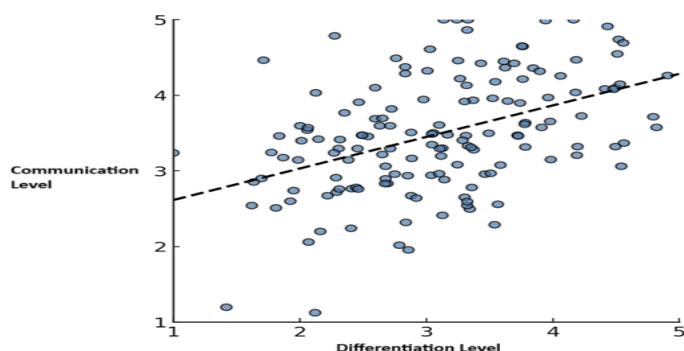
4.1 Количествени резултати – качество на взаимоотношенията между братя и сестри, диференциация и умения за разрешаване на конфликти

Количественият компонент на изследването разглежда взаимоотношенията между няколко ключови променливи, свързани с взаимоотношенията между възрастни братя и сестри. Тези променливи включваха качеството на взаимоотношенията между братя и сестри, диференциацията на Аза, възприеманото родителско предпочитание и стратегиите за разрешаване на конфликти.

Статистическият анализ проучи как тези променливи са свързани с начините, по които индивидите преживяват и управляват взаимоотношенията между братя и сестри след влизането на нови членове на семейството в семейната система. Резултатите показват, че качеството на взаимоотношенията между братя

и сестри се влияе от комбинация от индивидуални психологически характеристики и семейна динамика.

Диференциацията на Аз-а се очертава като важна променлива, свързана с моделите на взаимодействие между братята и сестрите.



Фигура 1: Корелация между нивото на диференциация и нивото на комуникация между братя и сестри (N = 150).

Индивидите с по-високи нива на диференциация са склонни да демонстрират по-голяма емоционална регулация и междуличностна стабилност в рамките на семейните взаимоотношения. Такива индивиди изглеждат по-способни да поддържат емоционална близост с братята и сестрите си, като едновременно с това се адаптират към структурните промени в семейната система, включително въвеждането на нови членове на семейството чрез брак.

Възприятията за родителско фаворизиране също играят значителна роля във формирането на динамиката между братята и сестрите. Резултатите сочат, че възприеманите неравенства в родителските нагласи и отношение могат да допринесат за напрежение или съперничество между братята и сестрите. Дори когато тези възприятия произтичат от по-ранни етапи на развитие, те могат да продължат да влияят на отношенията между братята и сестрите в зряла възраст, особено по време на периоди на семейна промяна.

Уменията за разрешаване на конфликти представляват друг важен фактор, влияещ върху отношенията между братята и сестрите. Лицата, които използват конструктивни стратегии за управление на конфликти, са по-склонни да поддържат стабилни и подкрепящи отношения с братята и сестрите си, въпреки потенциалните предизвикателства, породени от промените в семейната

структура. От друга страна, по-малко ефективните стратегии за управление на конфликти могат да засилят напрежението в отношенията и да допринесат за понижаване на удовлетворението от тях.

Като цяло, количествените резултати показват, че взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст се формират от сложно взаимодействие между индивидуалните психологически характеристики и по-широката семейна динамика.

4.2 Качествени резултати

Качественият компонент на проучването предостави по-задълбочен поглед върху субективните преживявания на участниците относно взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст. Чрез полуструктурирани интервюта участниците описаха как взаимоотношенията им с братята и сестрите са се развивали с течение на времето и как тези взаимоотношения са били повлияни от големи семейни промени.

За да се представи сбито обобщение на качествените резултати, Таблица 1 представя основните теми, изведени от разказите на участниците.

Таблица 1: Ключови теми от качествения анализ и избрани примери (обобщени от разказите на участниците)

Основна тема	Описание и избрани примери
Промяна в моделите на взаимоотношения между братя и сестри	Промяна в честотата и характера на комуникацията между братята и сестрите след брака. Мнозина описаха спад в броя на разговорите и срещите („вече не си говорим всеки ден...“) и понякога преминаване към по-„формална“ комуникация. Някои отбелязаха и положителни промени (например, сближаване чрез нови семейни роли).
Ревност и чувство на загуба	Смесени чувства относно брака на брат или сестра: чувство на ревност към новия съпруг/съпруга и чувство на „загуба“ на изключителната близост с брат или сестра. Например, по-малката сестра каза: „Чувствах се, като че ли малко губя брат си заради

Основна тема	Описание и избрани примери
	жена му.“ Тези чувства понякога са придружени от чувство за вина, но с времето те се успокояват.
Ролята на зетя/снаха в динамиката	Влиянието на новия съпруг върху отношенията между братята и сестрите. В някои случаи зетът или снахата действат като „мост“, който сближава братята и сестрите (насърчава комуникацията и събиранията), а в други случаи като „стена“, която отдалечава омъжените братя и сестри от семейството им. Това зависи от личността на зетя или снахата, отвореността им към семейството и моделите на комуникация в новото семейство.
Справяне, адаптация и растеж	Как братята и сестрите се приспособяват към новата реалност с течение на времето. Мнозина се научиха да инициират контакт или да поставят нови граници с омъжения брат или сестра. След период на приспособяване някои братя и сестри успяха да подновят близостта си по по-зрели начини и дори преживяха лично израстване (например, развивайки независимост или алтернативни социални кръгове).

От качествения анализ се очертаха няколко теми. Една често повтаряща се тема се отнасяше до начините, по които братята и сестрите преосмислят взаимоотношенията си след сформирването на романтични партньорства и интегрирането на съпрузите в семейната система. Участниците често описваха промени в моделите на комуникация, емоционалната близост и очакванията относно семейните роли.

Друга важна тема се отнасяше до баланса между приемственост и промяна в отношенията между братята и сестрите. Макар че много участници съобщиха, че емоционалната връзка с братята и сестрите е останала значима през цялото им

зрялост, характерът на взаимодействието между тях често се е променял, тъй като всеки е поемал нови роли в собственото си ядрово семейство.

Участниците също така подчертаха влиянието на семейната история върху настоящите отношения между братя и сестри. Преживяванията от детството, включително моделите на родителско отношение и по-ранната динамика между братята и сестрите, често бяха описвани като продължаващи да оформят възприятията и взаимодействията в зряла възраст.

Освен това участниците подчертаха ролята на емоционалната зрялост и личностното развитие във формирането на отношенията между братя и сестри. Лицата, които съобщиха за по-голяма емоционална независимост и самосъзнание, често описваха по-гъвкави и адаптивни подходи към промените в семейството.

4.3 Обсъждане на резултатите в контекста на съществуващата литература

Интегрирането на количествени и качествени резултати позволява по-цялостно разбиране на взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст в контекста на разширяването на семейството. Резултатите подкрепят теоретичните перспективи, представени в обзора на литературата, и подчертават важноста на изследването на взаимоотношенията между братя и сестри в рамките на семейната система.

В съответствие с предишни изследвания, резултатите показват, че взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст остават важни източници на емоционална връзка и социална подкрепа. В същото време тези взаимоотношения са чувствителни към структурни промени в рамките на семейната система, включително формирането на брачни връзки и появата на нови членове на семейството.

Резултатите относно диференциацията на Аз-а са в съответствие с теоретичните перспективи, които предполагат, че лицата, които демонстрират по-голяма емоционална автономност, са по-добре подготвени да поддържат стабилни семейни взаимоотношения по време на периоди на преход. По подобен начин влиянието на възприеманото родителско фаворизиране подкрепя предишни проучвания, които показват, че ранните семейни преживявания могат

да продължат да оформят динамиката между братята и сестрите през целия им живот.

Качествените констатации допълнително подчертават сложността на взаимоотношенията между братята и сестрите и изтъкват важността на отчитането както на емоционалните, така и на структурните фактори при разбирането на това как тези взаимоотношения се развиват във времето.

4.4 Обобщение на основните заключения

Резултатите, представени в тази глава, показват, че взаимоотношенията между възрастни братя и сестри са динамични и многопластови. Те се влияят от индивидуалните психологически характеристики, ранните семейни преживявания и постоянните промени в семейната структура.

Приемането на нови членове в семейството чрез брак представлява важен преход, който може да промени моделите на взаимодействие между братята и сестрите. Начините, по които братята и сестрите реагират на този преход, обаче зависят от няколко фактора, включително нивата на диференциация на Аза, възприетията за родителските нагласи и способността за справяне с междуличностни конфликти.

Като цяло, резултатите от проучването допринасят за по-задълбочено разбиране на взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст и подчертават важността на изследването на тези взаимоотношения в по-широкия контекст на семейните системи и преходите през жизнения цикъл.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящата дисертация разглежда взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст в контекста на разширяването на семейството, като се фокусира върху начините, по които появата на нови членове на семейството чрез брак влияе върху динамиката на взаимоотношенията между братята и сестрите. Въпреки че взаимоотношенията между братя и сестри представляват една от най-дълготрайните междуличностни връзки през целия човешки живот, тяхното развитие и трансформация през зрялата възраст са получили сравнително ограничено научно внимание. Като запълва тази празнина, проучването допринася за по-задълбочено разбиране на структурните и психологическите процеси, които оформят взаимоотношенията между братя и сестри по време на значими семейни преходи.

Резултатите от изследването подчертават динамичната природа на отношенията между братя и сестри в зряла възраст. Вместо да остават статични или предопределени само от преживяванията от детството, тези отношения продължават да се развиват в отговор на промените в семейната структура, променящите се роли в отношенията и траекториите на развитие на отделните членове на семейството. Интегрирането на нови членове в семейната система представлява особено значим преход, който може да преобразува моделите на комуникация, емоционалната близост и очакванията в отношенията между братята и сестрите.

Проучването показва, че начините, по които братята и сестрите се адаптират към тези преходи, се влияят от няколко взаимосвързани психологически и взаимоотношения фактори. Диференциацията на Аз-а се очертава като централна концепция за разбирането на способността на индивидите да поддържат емоционална връзка, като същевременно запазват личната си автономия в рамките на семейните взаимоотношения. Индивидите, които демонстрират по-високи нива на диференциация, изглеждат по-способни да се справят с промените в семейната структура, като същевременно поддържат стабилни и подкрепящи взаимоотношения с братята и сестрите си.

Освен това, резултатите подчертават трайното влияние на ранните семейни преживявания, особено възприятията за родителските нагласи и фаворитизъм, върху динамиката между братята и сестрите в зряла възраст. Дори когато тези възприятия възникват през детството, те могат да продължат да

оформят интерпретациите на взаимоотношенията и емоционалните реакции в зряла възраст, особено по време на периоди на семейна промяна. Резултатите следователно подкрепят теоретичните перспективи, които подчертават дългосрочното въздействие на преживяванията в семейството на произход върху по-късните междуличностни взаимоотношения.

Процесите на разрешаване на конфликти представляват друг важен фактор, влияещ върху стабилността и качеството на отношенията между братята и сестрите. Конструктивните модели на комуникация и адаптивните подходи към управлението на разногласията изглежда улесняват по-устойчивите връзки между братята и сестрите, дори при променящи се семейни обстоятелства. От друга страна, по-малко ефективните стратегии за управление на конфликтите могат да засилят напрежението във взаимоотношенията и да допринесат за емоционалното отдалечаване между братята и сестрите.

Чрез интегриране на количествени и качествени методологически подходи изследването предоставя както емпирични доказателства, така и контекстуална представа за начините, по които се развиват взаимоотношенията между възрастни братя и сестри, когато семействата се разширяват чрез брак. Дизайнът с комбинирани методи позволи изследването на измерими взаимоотношения между психологически променливи, като същевременно улови преживяванията и интерпретациите на участниците относно промените в семейството.

Като цяло, проучването подчертава важноста на изследването на отношенията между братя и сестри в по-широката рамка на семейните системи и развитието през целия живот. Взаимоотношенията между възрастни братя и сестри остават значими източници на емоционална подкрепа, идентичност и приемственост през целия живот, но те са също така чувствителни към структурните трансформации в семейната система.

Следователно дисертацията допринася за нарастващия обем от изследвания, които признават взаимоотношенията между братя и сестри като централна област на семейния живот в зряла възраст. Като подчертава психологическите и взаимоотношенията фактори, които влияят върху динамиката между братята и сестрите по време на разширяването на семейството, проучването предоставя нови перспективи за бъдещи изследвания и предлага прозрения, които могат да бъдат полезни както за теоретичното развитие, така и

за практическото приложение в областта на семейната психология и консултирането по взаимоотношения.

ПРИНОСИ

Научен принос

1. Изследването преосмисля отношенията между братя и сестри в зряла възраст, като определя навлизането на роднини по сватовство като отделен преходен момент в развитието на семейния жизнен цикъл.
2. Изследването показва, че отношенията между братя и сестри в зряла възраст са динамични, а не статични, и продължават да се развиват с разширяването на семейните структури чрез брак и интегрирането на нови членове на семейството.
3. Изследването развива системната семейна теория, като предлага интегративна рамка, която свързва концепцията на Боуен за диференциация на Аза, възприеманото родителско фаворизиране и процесите на разрешаване на конфликти при обясняването на вариациите в качеството на взаимоотношенията между възрастни братя и сестри.
4. Чрез съвместното разглеждане на тези фактори, изследването предлага по-широко концептуално разбиране за това как психологическите и релационните променливи взаимодействат по време на периоди на семейна трансформация.
5. Изследването подчертава сложна релационна динамика, включваща напрежения в лоялността между ангажираността към партньора и емоционалната връзка с братята и сестрите, включително процес insider–outsider при интеграцията на роднини по сватовство в семейната система.

Практически приноси

1. Изследването предлага методологична рамка за изследване на отношенията между братя и сестри по време на периоди на семейна трансформация чрез интегриране на количествени анкетни данни и качествени полуструктурирани интервюта.
2. Проучването прилага утвърдени изследователски инструменти за измерване на качеството на отношенията между братя и сестри, диференциацията на Аза, възприеманото родителско фаворизиране и уменията за разрешаване на конфликти, заедно с качествен интервю протокол, разработен за настоящото изследване.

3. Резултатите могат да подпомогнат семейната терапия, психологическото консултиране и консултирането по взаимоотношения чрез по-добро разбиране на комуникацията, лоялността и конфликтите в разширяващите се семейни системи.

СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Peleg, L. (2025). "Sibling Relationships – A Theoretical Framework and Their Impact on Individual Development." E-Journal VFU, Issue 23 (2025), pp. 63–70. <https://doi.org/10.53606/evfu.23.63-70>
2. Peleg, L. (2025). "Key Characteristics of Sibling Relationships and Their Impact on Individual Development." E-Journal VFU, Issue 23 (2025), pp. 71–79. <https://doi.org/10.53606/evfu.23.71-79>
3. Peleg, L. (2025). Parental favoritism, sibling conflict, and emotional distance: A quantitative examination of adult sibling relationships. In Proceedings of the XXIV International Scientific Conference "Applied Psychology and Social Practice" (pp. 253–257). Varna Free University "Chernorizets Hrabar". ISSN 1314-8397.
https://www.vfu.bg/dokladi_ot_konferentsii/files/Psihology_2025_Final.pdf
4. Peleg, L. (2025). Through the eyes of the siblings: The impact of in-laws on adult sibling relationships – A qualitative inquiry. In Proceedings of the XXIV International Scientific Conference "Applied Psychology and Social Practice" (pp. 258–262). Varna Free University "Chernorizets Hrabar". ISSN 1314-8397.
https://www.vfu.bg/dokladi_ot_konferentsii/files/Psihology_2025_Final.pdf